

[Organizing vehicle transportation and traffic safety] week3 - Vehicle operating conditions. Classification of highways. Classification of intra-city road connections.

MAVZU-3: Avtomobil transport vositalarini ish sharoitlari. Avtomobil yo'llarining tasnifi. Shahar ichidagi avtomobil yo'llarining klassifikatsiyasi.

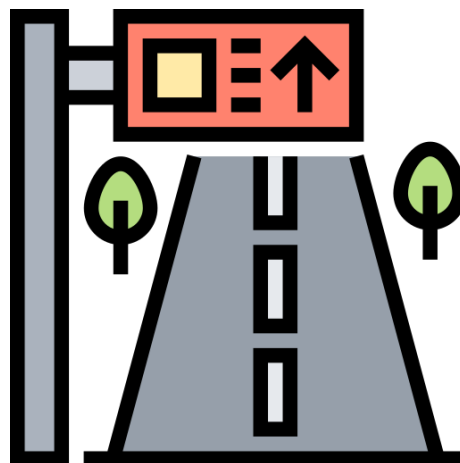
3.1. Avtomobil yo'llarining tasnifi. Sahar ichki yol aloqalarining tasnifi, avtobus to'xtash joylari

3.3.Avtomobil yo'llari va aloqalariga qo'yilgan talablar.

3.3.Ayni talablarga rioya qilmagan hollarda passajirlar toshish marshrutlarida avtobuslar xarakatini to'xtatish shartlari

Tayanch iboralar

Yuk ko'tarish qobiliyati, Universal va mahsus avtomobillar, Yo'llarga qo'yilgan talab, Aloqa yo'llari.

3.1 Avtomobil yo'llarining tasnifi. Sahar ichki yol aloqalarining tasnifi, avtobus to'xtash joylari

Avtomobl transporti uchun yaxshi yo'llar bo'lishi lozim. Yo'llar avtomobllarning uzluksiz, xavf-xatarsiz va maksimal xarakat tezligi bilan va tejamli ishlashini ta'minlashi zarur.

Yuk ko'taruvchanligi yuqori bo'lgan avtomobllarning va ko'p o'rinli avtobuslarning kundan-kunga ko'payib borishi takomillashtirilgan qoplamli magistral yo'llarni yanada keng sur'atlar bilan taraqqiy ettirishni taqazo etadi. Mamlakatni iqtisodiy va ijtimoiy rivajlantirish rejalarida qattiq qoplamli va takomillashtirilgan yol tarmoqlarini kengaytirishga katta ahamiyat berilmaqda.

Takomillashtirilgan yo'llar qurish bilan birga mahalliy ahamiyatdagi yo'l tarmoqlarini kengaytirish lozim/ Bunday yo'l shaxobchalari Tovar almashuvini kengaytirish, qishliq xo'jaligi ishlab chiqarishini va aholining madaniy hayot darajasini o'stirishda katta ahamiyatga ega.

Avtomobllar va yo'llarning tez eyilishinig oldini olish maqsadida yol sharoitlarini hisobga oluvchi avtomobillar ishlab chiqarilishi lozim, magistral yo'llarni qurishda esa hozirgi zamon tezyurar avtomobillarini nazarda tutish lozim, chunki bunay yo'llar eng kam summar yo'l qarshiligini ta'minlash bilan birga harakat xavfsizliginiham ta'minlaydi.

Har qanday yangi avtobus marshurutini ochish va engil avtomobil taksilarda yo'lovchilarni toshishni tashkil qilishdan oldin yo'l sharoitlari sinchikovlik bilan o'rganib chiqilishi lozim. Transport vositalarining marshirutda ishlash reglamenti yo'l holatiga belgilanadi. Transport vositalarining sinishi va avariylarning oldini olish maqsadida avtotranspot korxonalarining ekspluatatsiya xizmati va yo'l xodimlari yo'l sharoitlarini muntazam o'rganishlari lozim. Yo'lovchilar tashuvchi avtotranspot korxonalarining ekspluatatsiya xizmati xodimlari yo'llarga nisbatan qo'yiladigan talablarni yaxshi bilishlari lozim.

Avtomobil yo'llari va shohar aloqa yo'llari murakkab muhandislik inshootlari kompliksi bo'lib, ular transport vositalarining tez harakatlanishini va harakat xavfsizligini ta'minlashi lozim. Yo'llar konstruksiyasi va injinirlik inshootlari tarkibi ular uchun belgilangan harakat tezligi va jadalligi hamda mahalliy tabiat-iqlim sharoitlari bilan uzluksiz bog'liqdir.

Davlat turkumlashiga binoan avtomobil yullari quyidagilarga bo`linadi:

- a) Umumiy davlat ahamiyatidagi MXD markazlarini boglovchi
- b) Respublika ahamiyatidagi, Respublikani bosh ma'muriy, iktisodiy madaniy markazlarini boglovchi
- v) Viloyat ahamiyatidagi yullar, tuman markazlarini viloyat markazi bilan boglovchi
- g) Maxalliy ahamiyatdagi. Bu turdagi yullarga barcha yullar, tumanichi ahamiyatidagi va xujalik ichidagi.

Shuningdek avtomobil yullari texnik turkumlash buyicha 5 ta texnik kategoriyaga bulinadi. Bu yullarda xisobdagi tezlik 120-140 km/soat.

Asosiy yo'l yuzalarining eng kichik hsobiy ko'rinuvi masofasi yo'l kategoriyalariga binoan 250metrdan -75 metrgacha belgilanadi; bunday masofa yo'llarining og'ir kesmli (ya'ni pastu baland) joylarida 175 metrdan 50 metrgacha, tag'li erlarining murrakkab qismlarida esa 100 matrdan 40 metrgacha bo'lishi zarur.Qarama – qarshi yo'nalishdagi avtomobillarning ko'rinish masofalari II-IV kategoriyali yo'llarning murakkab kesimli joylarida 350 metrdan 160 mtrgacha, tog'li erlarning murakkab bo'laklarida esa 160 metrdan 80 metrgacha bo'lishi ta'minlanishi zarur.

3.2.Avtomobil yo'llari va aloqalariga qo'yilgan talablar

Avtomobil transport yo'lovchi tashishni tashkil etish qoidalari bo'yicha yo'llar quyidagi shartlarga javob berishi kerak:

- yo'lning transport qatnovi qism yaxshi bo'lib, uning kengligi qarama-qarshi yo'nalishlarda avtomobillarning etarli darajada xavf-xatarsiz harakatlanishiga imkon berishi;

- avtobus sig'imidan maksimal foydalanishda o'qqa tushuvchi massa marshrutdagi ko'piriklar uchun ruxsat etilgan og'irlikdan ortiq bo'lmasligi;

- temir yol kesishmalaridan avtobuslarning o'tishi temir yol transporti boshqarmasi bilan kelishishi, bunda avtomobil yo'llari va ko'chalarning temir yol bilan kesishuvi qurilish me'yorlari va qoidalari hamda temir yol transporti talablariga mos kelishi zarur;

- harakat uchun xavfli bo'lgan barcha joylar, zarur ogohlantiruvchi belgi va to'siqlar bilan jihozlanishi;

- avtobus marshrutlarining boshlanish va oxirgi joylarida «cho'ntaklar» va yo'lovchilar uchun maxsus maydonchalar bo'lishi.

Yo'llar tashish talablariga mos kelishi, takdim etiladigan xolatiga va shaxar avtomobil yullari va kuchalari tuzilishi, qaysiki doimiy yo'lovchi tashishdagi avtobusni tashkil etish.

Yo'llarni yurish qismini atrofi obodanlashtirilgan bo'lishi va avtobuslarning qarama-qarshi tomonlarga xavsiz o'tib ketishni ta'minlovchi eni bo'lishi kerak.

Avtobuslarni faqat qo'riqlanadigan temir yo'l perezdlari orqali o'tishga ruxsat etiladi. Barcha harakat uchun xavfli joylarda to'siqchlar va ogohlantiruvchi belgilarga ega bo'lishi kerak. Yo'nalishlarning oxirgi maskanlarida "cho'ntaklar" va chiqish maydonchalari bo'lishi kerak.

Xar bir yo'nalishlardagi yo'l belgilari bir yilda 2 marta quyidagi ishchi gurux tomonidan tekshirilishi kerak. Yo'lovchi tashish xizmatchilari, yo'lchilar va DAN organlari.

Zamonaviy jamiyatda tez harakatlanish eng asosiy ehtiyojlardan biridir. Shu sababli, odamlar avtomobillar, metro va velosipedlar kabi turli xil transport vositalaridan foydalanishlari mumkin. Biroq, ushbu transport vositalari orasida avtomobillar qulayligi va amaliyligi tufayli hali ham eng ko'p qo'llaniladi. Shu tarzda, aholining doimiy o'sishini nazarda tutgan holda, yirik shaharlarda transport vositalari soni ham ko'payadi, lekin transportdan ancha tezroq. infratuzilma; binobarin, transport tirbandligi dolzarb masalaga aylanadi. Bu atrof-muhit va jamiyat uchun yo'l-transport hodisalari sonining ko'payishi, iqtisodiy ta'sirlar va issiqxona chiqindilarining yuqori darajasi kabi bir qator salbiy tashvishlarni keltirib chiqaradi.

AQSh Transport Departamenti ma'lumotlariga ko'ra, transport tirbandligi uchta asosiy manbaga ega bo'lishi mumkin. Birinchisi, hodisalar, ish zonalari va yomon ob-havo sharoiti kabi transportga ta'sir qiluvchi hodisalar bilan bog'liq. Ikkinchisi transport talabi bilan bog'liq bo'lib, bu oddiy transport va maxsus hodisalardagi tebranishlarni anglatadi. Oxirgi manba transport infratuzilmasi bo'lib, u harakatni boshqarish moslamalari va jismoniy to'siqlarni ifodalaydi. Bundan tashqari, ushbu to'siqlar umumiy tirbandlikning 40% ga sabab bo'ladi, undan keyin 25% transport hodisalari, 15% yomon ob-havo sharoiti, 10% ish zonalari va svetoforming noto'g'ri ishlash vaqti va maxsus tadbirlar Har biriga 5%.

3.3.Ayni talablarga rioya qilmagan hollarda passajirlar toshish marshrutlarida avtobuslar xarakatini to'xtatish shartlari

Avtobus marshrutlari tashkil etilgan avtomobil' yo'llari, shahar va tuman ko'chalari harakat xavfsizligini muntazam ta'minlashi, transport vositalaridan samarali foydalanish va haydovchilar ishi uchun zarur shart-sharoitlarga ega bo'lishi lozim. Agar yuqorida keltirilgan shartlar bajarilmasa, yo'lovchi tashuvchi transport vositalari harakati to'xtatib qo'yiladi.

Yo'l va yo'l inshootlarining harakat xavfsizligi talablariga muvofiqligi yo'l tashkilotlari, avtotransport korxonalari hamda davlat avtomobil' nazorati xodimlari tomonidan birgalikda aniqlanadi.

Yo'lovchilar tashuvchi transport vositalari harakati quydagi sharoitlarda butunlay to'xtatilishi yoki qisman chegaralanishi mumkun:

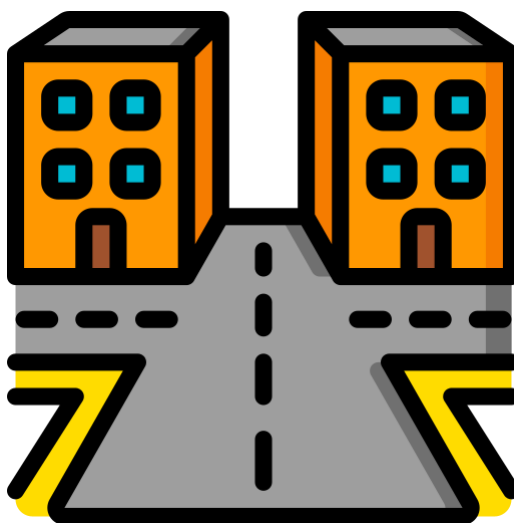
-harakatga xavf tug'diruvchi hollarda yoki yo'l- iqlim sharoiti keskin o'zgarganda (vaqtincha);

-agar marshrutdagi yo'l sharoitlari keskin yomonlashsa va harakat xavfsizligiga qaratilgan choralar ko'rish imkoni bo'lmasa hamda yo'l sharoitlarini tekshiruv dalolatnomasida ko'rsatilgan harakatga xavf tug'diruvchi holatlar belgilangan muddatda bajarilmasa, butunlay to'xtatiladi, va zudlik bilan hokimlikka hamda yo'l ekispluatatsiyasiga va DAN xizmatiga axborot beriladi.

Yo'llarni tasniflash tizimi har bir yo'l taqdim etishi kerak bo'lgan xizmat turiga qarab yo'llarni turli guruhlar yoki sinflarga ajratadi va toifalarga ajratadi. Yo'llarni tasniflash tizimi har qanday shaharning infratuzilmasini rivojlantirish va harakatni boshqarish uchun asosiy vositadir. Shu kabi funktsiyalarni ta'minlaydigan yo'llarni saralash va guruhlash transportni rejalashtirish, yo'l infratuzilmasini

loyihalash va ta'mirlash va boshqa transport operatsiyalarini yaxshilashga yordam beradi.

Yo'llarni tasniflash tizimi mahallada motorli transport vositalaridan chiqadigan ifloslanishni kamaytirishga yordam beradi. Tasniflash tizimi qaysi yo'llarda ko'proq transport hajmini va qaysi yo'llar kamroq hajmda harakatlanishi kerakligini aniq belgilaydi. Shuningdek, u har bir yo'l toifasining harakat tezligini tasvirlaydi. Shuningdek, shaharning umumiy yo'l tarmog'ini o'lchashda yordam beradi. Yo'llarni tasniflash tizimi samarali marshrutlarni kafolatlaydi va baxtsiz hodisalar, tirbandlik va ifloslanishning oldini olish uchun asosiy yo'llarning mahallalarga kirib borish imkoniyatlarini yo'q qiladi. Yo'llarni tasniflash tizimini yangilash va texnik xizmat ko'rsatish doimiy faoliyat bo'lib, har qanday mamlakatning mavjud yo'l tarmog'ini ta'minlaydi va shaharda qurilgan har qanday yangi ko'chalar joriy funksional darajalari asosida to'g'ri tasniflanadi.

Nazorat uchun savollar.

1. Avtokorxonadagi xarakatdagi tarkib qanday holatlarda bo'ladi?
2. Saroydan foydalanish koeffitsenti nima?
3. Texnik tayyorgarlik koeffitsenti nima?
4. ATK quvvati tashish hajmi bo'yicha qanday topiladi?
5. Xarakatdagi tarkibni yuk ko'tarish qobiliyatidan foydalanish koeffitsentini qanday turlari mavjud?
6. Yuk avtomobilini, avtobusni ish unumdorligi qanday aniqlanadi?
7. Xarakatdagi tarkib turkumlari?
8. GOST buyicha avtomobillar necha guruxga bulinadi?
9. Yuk ko'tarish qobiliyati va o'lchamiga qarab yuk vatomobillari necha guruxga bo'linadi?
10. Unversal va mahsus avtomobillarni o'ziga xos xususiyatlari?
11. GOST bo'yicha avtopoezd o'lchamlari qanday bo'ladi?